

Werkt mdw voor het mkb?

Auteur(s):

Vianen, J.

*De auteur is werkzaam bij Ecorys/Kolpron, Rotterdam en bijzonder hoogleraar ondernemerschap en MKB aan de Katholieke Universiteit Brabant.***Verschenen in:**

ESB, 86e jaargang, nr. 4325, pagina D11, 27 september 2001

Rubriek:

Dossier: Effecten en toekomst van mdw

Trefwoord(en):

ondernemerschap

*Met een focus op toetreding, maar zonder aandacht voor de kwaliteit van het ondernemerschap en een goed overlevingsklimaat voor startende en kleine ondernemers, is denkbaar dat deze bedrijven niet overleven, niet doorgroeien of onvoldoende efficiënt opereren. Een evenwichtige afweging tussen die beleidsvelden kan bijdragen aan grotere statische en dynamische efficiëntie.***Het ondernemerschap floreert in Nederland: vorig jaar startten circa 55.000 ondernemers een nieuw bedrijf. Het geboortecijfer van ondernemingen nam toe van 7,5 procent in 1987 tot 9,6 procent van het totaal aantal ondernemingen in 1999. Het percentage van de beroepsbevolking dat zelfstandig ondernemer is, komt daarmee meer in evenwicht met dat in het omringende buitenland (zie [tabel 1](#)).****Tabel 1. Ondernemerschapdynamiek, enige kengetallen**

	toen	nu
nieuwe ondernemers	27.700 _a	47.700 _f
nieuwe dochterbedrijven	4.900 _a	18.600 _f
geboortecijfer ondernemingen	7,5% _a	9,6% _f
bedrijfsomvang NL	10 personen _b	12 personen _e
bedrijfsomvang EU	6 personen _c	6 personen _e
aandeel ondernemers in beroepsbevolking (o/b ratio) NL	8,5% _b	10% _d
O/B ratio EU	11% _b	12% _d

a. 1987, b. 1988, c. 1990, d. 1996, e. 1998, f. 1999.

Bron: European Observatory for Small and Medium sized Enterprise, ENSR, vol. 1 en 6, 1993, 2000, en: EIM, Benchmark Ondernemerschap, 1999.

Ondernemerschap wordt gezien als een dragende factor voor economische groei en vitaliteit van het midden- en kleinbedrijf. Het mkb, dat gewend is aan concurrentiële markten, ondervindt repercussies van het marktwerkingsbeleid. Hoe pakt dit nu uit voor deze bedrijven?

Het onderdeel van het mdw-project dat gericht is op "zoveel mogelijk dynamiek, zo weinig mogelijk belasting van het bedrijfsleven en zo goed mogelijke wetgevingskwaliteit"¹ raakt de productiefactor ondernemerschap vaak en intens. Dit is ook het geval met de andere sporen van het marktwerkingsbeleid: vermindering van administratieve lasten en het toetsen van de effecten van de bedrijfsleven van voorgenomen beleid. Maakt dit beleid, gericht op concurrentievergroting het ondernemerschap daadwerkelijk dynamischer en vernieuwend waardoor het bijdraagt aan een grotere efficiëntie van het bedrijfsleven?

De basis: werknemer of ondernemer?

Mensen maken een afweging tussen een carrière als werknemer of als ondernemer. Vanzelfsprekend is afwisseling ook een optie en komen er veel hybride vormen voor. De eerste optie kent meer baanzekerheid en de verwachting van een relatief zeker looninkomen. Bij de tweede prevaleert bedrijfsonzekerheid en liggen er perspectieven voor grote winsten. De keus komt dus voort uit de persoonlijke afweging van (on)zekerheid en inkomen.

De overheid heeft een historische neiging het werknemerschap van meer zekerheden te voorzien dan het ondernemerschap en bevordert daarmee impliciet het werknemerschap. Bij het werknemerschap is sprake van afdekking van risico's verbonden aan de inzichten van de ondernemer (ontslag), de werk- en leefsituatie (ziekte, pensioen). Bij het ondernemerschap zijn deze zaken niet aanwezig of in mindere mate afgedekt.

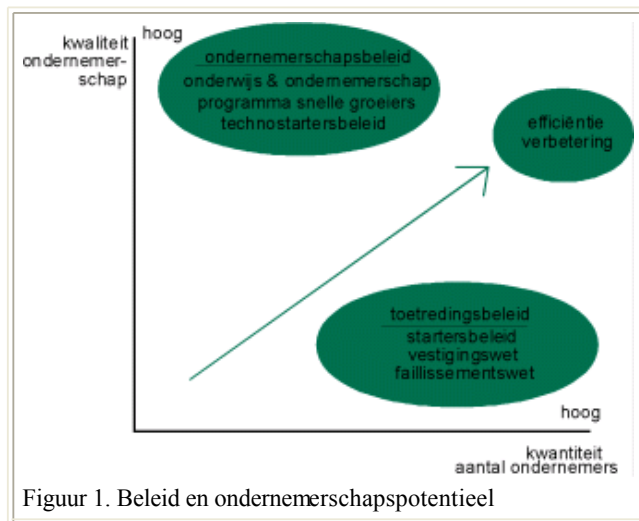
In aanvulling op reeds geïnitieerde projecten als harmonisatie van het ondernemers- en zelfstandigenbegrip en het loonbegrip, liggen hier mogelijk nieuwe aanknopingspunten voor het marktwerkingsbeleid. Daarbij gaat het erom beleidsdistorsies op deze arbeids- en

ondernemerschapsmarkten te toetsen op concurrentie tussen werknemer- en ondernemerschap.

Nieuw ondernemerschap: kwantiteit en kwaliteit

Leidt de toename van nieuw ondernemerschap tot een door het marktwerkingsbeleid beoogde grotere efficiëntie in termen van lagere kosten per eenheid product, betere kwaliteit/prijsverhouding (statische efficiëntie) en meer innovaties (dynamische efficiëntie)? Of leidt het enkel tot een toename van de hoeveelheid productiefactoren (ondernemerschap)? Onder de veronderstelling van onder meer homogeen ondernemerschap zou een toename van ondernemerschap moeten leiden tot lagere winstmarges, welke ondernemers zullen proberen te compenseren door vergroting van de efficiëntie ('Neue Kombinationen'). Voor een samenhang van toe- en uitbreiding (turbulentie) en de statische en dynamische efficiëntie is echter weinig empirisch bewijs². Als deze vergroting van de efficiëntie uitblijft, is dit een aanwijzing dat de veronderstelling van homogeniteit van het ondernemerschap niet juist is en dat ook de kwaliteit van het ondernemerschap er toe doet. In dit verband rijst de vraag of alleen vergroting van de toetreding voldoende is voor efficiëntieverbetering en of 'upgrading' van ondernemerskwaliteiten niet evenzeer aandacht verdient.

In [figuur 1](#) staan de twee dimensies voor een betere benutting van de factor ondernemerschap: de kwantiteit en de kwaliteit. Het toetredingsbeleid, zoals dat tot uiting komt in bijvoorbeeld de vestigings- en faillissementswetgeving, richt zich primair op de kwantiteit. Een belangrijke pijler in het marktwerkingsbeleid is de Vestigingswetgeving, die in 1993, 1996 en 2001 is aangepast. In 2006 zal de wet worden ingetrokken. Door deze aanpassingen werd, en wordt, het eenvoudiger om een bedrijf te beginnen in sectoren die sterk werden afgeschermd. De evaluatie van de eerste aanpassingen leidde tot een bevestiging van de beleidsuitgangspunten dat er meer nieuw ondernemerschap zou ontstaan zonder inboeten van de kwaliteit³. Het Ondernemerschapsbeleid en met name het programma *Snelle groeiers* richt zich sterker op kwaliteit, en wel van bestaande ondernemers. En het programma *Onderwijs en ondernemerschap* beoogt de interesse van leerlingen en studenten te wekken voor het ondernemerschap en draagt zeker ook bij aan een hoogwaardiger ondernemerschap. Dit ondernemerschapsbeleid dient meer aandacht te krijgen als complement van het marktwerkingsbeleid om zo het potentieel van ondernemerschap ten volle in te zetten voor efficiëntieverbetering en economische groei. Dit moet worden ingebed in een voorwaardenschepend beleid waarin ondernemingen goed gedijen⁴.

Een klimaat om in te gedijen

In Nederland is tussen 1987 en 1997 het geboortecijfer van ondernemingen fors toegenomen en is de gemiddelde bedrijfsomvang gestegen van tien tot twaalf werkzame personen (zie [tabel 1](#)), waarbij grote bedrijven groter worden en kleine bedrijven kleiner⁵. Heeft het nieuwe ondernemerschap in een aangescherpte concurrentiestrijd wel voldoende kansen om een efficiënt bedrijf tot ontwikkeling te brengen? Het kleinschalig ondernemerschap heeft het in dit klimaat dubbel te verduren. Enerzijds ondervindt het concurrentie van onderaf, door nieuwe toetreding van jonge, relatief kleine bedrijven maar ook van nieuwe dochterbedrijven (zie [tabel 1](#)). Anderzijds blijken er meer grote bedrijven te ontstaan door autonome groei, fusies en overnames. Een duiding van de toegenomen concurrentiedruk, onder andere door het marktwerkingsbeleid, bij de kleinere bedrijven kan worden gevonden bij de licht toegenomen uitvalratio's van starters in de jaren negentig [\[6\]>D86411_n6](#). In geprivatiseerde sectoren in de vs wordt een concentratietoename door fusies en overnames waargenomen [\[7\]>D86411_n7](#). Verder blijken grote bedrijven beter in staat het mededingingsbeleid strategisch te ontwijken [\[8\]>D86411_n8](#). Op de detailhandelsmarkt, waar het beleid voor perifere en grootschalige detailhandelsvestigingen (PDV/GDV) en de verruiming van de winkelopeningstijden exponenten zijn van het marktwerkingsbeleid, komen de grotere ondernemingen beter uit de liberaliseringsstrijd dan de kleinere [\[9\]>D86411_n9](#). Deze schaalvergroting bij de grotere bedrijven, leidt tot grotere druk op de kleinere en doorgroeierende ondernemingen. Ligt hier ook een verklaring voor het relatief beperkte aantal snel (door)groeierende ondernemingen in Nederland? Ruimer: leidt meer marktwerking zonder een zekere mate van bescherming ertoe, dat bedrijven zichzelf beschermen door concentraties, waardoor marktwerking mogelijk weer afneemt?

Dure bronnen voor kleine ondernemingen

Naast deze dubbele druk zit het kleinschalige bedrijfsleven anders dan grote bedrijven 'in de wedstrijd', waardoor een gelijk speelveld met grote bedrijven kan ontbreken. De mate van mogelijke concurrentie op 'output'markten komt deels voort uit de concurrentie op toeleverings- en kapitaalmarkten en andersom. Op deze laatste markten heeft het kleinschalig ondernemerschap te maken met hogere transactiekosten en inkooprijzen dan grote bedrijven, waardoor zijn producten en diensten duurder worden. Deze asymmetrie, de zogenaamde 'resources asymmetrie' komt voor op:

» de kapitaalmarkt: kleine bedrijven kunnen niet of nauwelijks toegang krijgen tot institutioneel of publiek 'venture capital';

» de markt voor kantoor-, winkel- en bedrijfsruimte: op deze markt zijn grote spelers interessanter voor vastgoedexploitanten dan de weinig ruimte vragende kleine ondernemers;

» de arbeidsmarkt: ondanks de aantrekkelijke banen in het midden- en kleinbedrijf staan de kleine ondernemers niet vooraan bij de werving van personeel en is ook de macht bij onder andere verzekeraars en Arbo-diensten, - ten aanzien van sociale zekerheidsrisico's - niet gunstig voor hen;

» de zakelijke diensten-, kennis- en informatiemarkt: zakelijke diensten (advocaten, accountants, adviseurs enzovoort) en kennis van en informatie over alle bedrijfsfuncties, van r&d tot marketing, worden door kleine bedrijven ingekocht met hoge zoek- en transactiekosten.

Deze asymmetrieën pogen kleinere bedrijven zelf aan te pakken door:

» samenwerking met andere bedrijven;

» zich aan te sluiten bij branche- of beroepsorganisaties;

» een beroep te doen op publieke of publiekprivate intermediairs (kamers van koophandel, Syntens, wetenschapsinstellingen, enzovoort).

De door de overheid geïnitieerde routes om deze private en publieke toeleveranciers aan een harder concurrerend (zoals makelaars, notarissen) of commercieel (zoals Arbo-diensten, banken) regime te onderwerpen kunnen bijdragen aan een klimaatverbetering voor kleine ondernemers als dit beleid de prijs/kwaliteitsverhouding bevordert en oneffenheden wegneemt. Er is echter blijvende aandacht nodig voor het samenbrengen van dit element van mdw met het toetredingsbeleid, om het speelveld voor de kleine ondernemer beter bespeelbaar te maken.

Administratieve lasten

Reductie van administratieve lasten is een belangrijk onderdeel van het marktwerkingsbeleid. De ambitie van de overheid om de administratieve lasten drastisch te verlagen lijkt echter te hoog gesteld. Paars I en Paars II streefden naar een reductie van tien, respectievelijk vijftien procent ten opzichte van het niveau in 1993. Tot en met 1999 bedroeg de werkelijke reductie echter slechts circa zes procent [10]>D86411_n10. Een te pover resultaat dat roept om vernieuwende impulsen door benutting van ict en versnelde uitvoering van de plannen [11]>D86411_n11. Het beleid opereert in deze nog steeds binnen de bestaande structuren, wat leidt tot de vraag of niet een meer fundamentele aanpak nodig is, gericht op minder differentiatie en minder complexiteit van wetgeving. Tevens zijn de lasten ongelijk verdeeld. Bedrijven met minder dan tien werkzame personen hebben een administratieve last die, met 7.500 gulden per werknemer, het zesvoudige is van die van grote bedrijven. Lastenverlichting is daarom niet alleen van belang om de administratieve kosten van bedrijven te reduceren, maar ook om te komen tot een gelijk speelveld voor alle bedrijven.

Wetgevingskwaliteit

De effecten van voorgenomen beleid, waarvoor het bedrijfsleven langdurig en intensief heeft gepleit, is een uitstekende ontwikkeling en moet gaan bijdragen aan de reductie van voorziene nadelige effecten, waardoor de efficiëntie van het bedrijfsleven verder kan toenemen. Veel aandacht is hier nodig. Het Europees beleid laat veel te wensen over qua transparantie (bijvoorbeeld inzake subsidie- en aanbestedingsbeleid). En het decentralisatiebeleid naar provincies en gemeenten (ruimtelijke ordening, winkelopenstelling) leidt tot een grotere betrokkenheid bij de lagere overheid, maar niet steeds tot grotere doorzichtigheid. Dit is te meer van belang voor kleinere ondernemingen die een sterk lokale of regionale oriëntatie hebben.

Tenslotte

Het Nederlandse marktwerkingsbeleid is nuttig en wenselijk: de boom van wet- en regelgeving en instituties was te dik geworden en had geleid tot te grote rigiditeiten op de markt welke de groei bedreigden.

De neiging echter, de sterke economische expansie in het gepasseerde decennium te koppelen aan het marktwerkingbeleid dat in diezelfde periode is ontwikkeld, mag niet leiden tot een overschatting van het succes van het marktwerkingsbeleid. Er zijn veel eigenaren van het succes: het poldermodel, de Europese eenwording, de loonkostenbeheersing, enzovoort.

De toets van dit beleid kan eerst over enige jaren met overtuiging gedaan worden wanneer ondernemingen, grote en kleine, zich hebben kunnen herpositioneren op de meer concurrerend geworden markten en de economie te maken heeft gehad met zwaar conjunctureel weer. Alhoewel vooralsnog mag worden aangenomen dat de door vele wetenschappers en beleidsmakers geponeerde stelling "marktwerking schept meerwaarde" kan worden gehandhaafd [12]>D86411_n12, is aandacht voor afstemming van verschillende beleidstrajecten nodig. Het ondernemerschap krijgt in kwantitatieve zin sterke impulsen door de reductie van toetredingsbarrières. De verbetering van kwaliteit van het ondernemerschap, zich uitend in een hogere factorproductiviteit is minder duidelijk waarneembaar. Het heeft er veel van weg dat het nieuwe ondernemerschap nauwelijks de kans krijgt uit te groeien tot hoogwaardig ondernemerschap. Concurrentie is wel goed om te harden maar niet steeds goed om te professionaliseren.

Verder is de druk aan de onderkant van de markt (start-ups) groot en de concurrentie aan de bovenkant niet steeds uitdagend vanwege de genoemde resources asymmetrie: het kleinere bedrijfsleven, waar het ontluikend ondernemerschap moet uitgroeien en rijpen speelt bij het verwerven van zijn resources een ongelijke wedstrijd. Bovendien is de wet- en regelgeving nog te weinig transparant en zijn administratieve lasten veelal nog onevenwichtig.

Tenslotte kunnen nieuwe impulsen voor het ondernemerschap worden gezocht in een zorgvuldige gelijkschakeling van (on)zekerheden voor werknemers en ondernemers.

Dossier Effecten en toekomst van mdw

- A. Jorritsma-Lebbink en A.H. Korthals: [Mdw: een operatie met effect](#)
- M. Stefanski: [Mdw in vogelmucht](#)
- J.B.G.M. Holtus en G.W.J.M. Linssen: [In het kraaiennest van mdw](#)
- J. Boone, reactie: [De vragen die mdw niet stelt](#)
- D.P. van den Bosch: [Meer vrijheid in de vrije beroepen](#)
- W. Koole en H. Sandriman, reactie: [Notarissen: kernproblemen onopgelost](#)
- J. Vianen: [Werkt mdw voor het mkb?](#)
- B.I. van der Burg, reactie: [Haal meer uit de mdw-operatie](#)
- W. Derksen: [Marktwerking en publieke belangen](#)
- A. Klamer, reactie: [Welk belang prevaleert?](#)
- D.J. Janssen: [Verder met mdw](#)
- H.A. Keuzenkamp, reactie: [Doelen of dolen](#)
- W. Etty en M.D.L. Veraart: [Ontvoogding van de burger](#)
- F.J. De Vijlder, reactie: [Verandering technische uitgangspunten nodig](#)
- E. Bauw, F. van Dijk en P. van Wijck: [Impulsen voor een effectievere overheid](#)
- H.M.C.M. van Oorschot, reactie: [Nog een lange weg te gaan](#)
- J.J.M. Theeuwes: [Nooit meer zonder mdw](#)
- C.N. Teulings, reactie: [Niet ontpolderen maar depolitiseren](#)
- A.M. Reitsma, epiloog: [De markt meester](#)

---

1 Brief aan de Tweede Kamer, *Stand van zaken MDW en nieuwe onderwerpen MDW II*, 19 juni 2001, nummer MT/MDW01032197.

2 N. Bosma en H. Nieuwenhuijsen, *Turbulence and productivity in the Netherlands*, EIM, Zoetermeer, 2000.

3 Bakkenist/EIM, *Evaluatie Vestigingswet bedrijven 1954*, Den Haag, 1999.

4 Ministerie van Economische Zaken, *De ondernemende samenleving*, Den Haag, 1999.

5 J. de Boer, Markt, [MKB en Overheid](#), *ESB*, 15 januari 1999, blz. 24.